

**นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคม
ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่**
**Innovation for Creating a Peaceful Society Based on Buddhist
Principles and Social Capital of Ethnic Communities in Chiang Mai**

วิรัช ภูมาศรี¹, พระครูสังฆรักษ์วีรวัฒน์ วีรวัณโน² และ สรวิต พรมลี³
Wirat Poomasree¹, Phrakru Sangharakweeravat Weeravattano² and
Sorawit Pormli³

Received: 20 February 2025; Revised: 12 April 2025; Accepted: 20 April 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพระพุทธรศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ 2) สร้างและพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ และ 3) นำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน พื้นที่ในการวิจัย อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักวิชาการ อาจารย์ และผู้นำชุมชน 20 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักพระพุทธรศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข ประกอบด้วย (1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศิล (2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหาร (3) มิติด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ (4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข ประกอบด้วย (4.1) ทุนมนุษย์ ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ และขนบธรรมเนียม (4.2) ทุนเครือข่ายสังคม คือ เครือข่ายความร่วมมือชุมชน (4.3) ทุนกายภาพ ได้แก่ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม (4.4) ทุนธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และ (4.5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม 2) นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) การปฏิบัติศีล 5 (2) หลักสาราณียธรรม สังคหวัตถุ และพรหมวิหาร (3) หลักไตรสิกขา และ (4) การตระหนักรู้ เข้าใจเหตุและผล นวัตกรรม การสร้างสังคมสันติสุขโดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ประกอบด้วย (1) ขนบธรรมเนียม

^{1 2 3} คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา; Faculty of Social Sciences Mahamakut Buddhist University Lanna Campus
Corresponding Author, E-mail: asksak@hotmail.com

ประเพณี (2) เครือข่ายความร่วมมือ (3) ภูมิปัญญา (4) ทรัพยากรธรรมชาติ และ (5) ความเชื่อ พิธีกรรม 3) นำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุข ผ่านพิธีกรรม กิจกรรม ประเพณีทางศาสนา และชุมชน ข้อเสนอแนะ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรศาสนา ควรมีกิจกรรมส่งเสริมการสร้างสันติสุขให้เกิดในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์; ทูตทางสังคม; นวัตกรรมสังคมสันติสุข; หลักพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of this research to: 1) Synthesize the principles of Buddhism and the social capital of ethnic communities; 2) create and develop innovations for building a peaceful society based on Buddhist principles and the social capital of ethnic communities; and 3) present innovation for creating a peaceful society based on Buddhist principles and social capital of ethnic communities in Chiang Mai. This is a mixed-methods research study. The research area includes the Galyani Vadhana District in Chiang Mai province. The targeting academics, teachers, and community leaders, with 20 individuals. The tools used are in-depth Interview and focus group. Analysis for qualitative data with content analysis.

The results of research found that: 1) The principles of Buddhism for creating a peaceful society: (1) Physical dimension: This involves Sīla. (2) Social dimension: This involves Sārāṇīya-Dhamma. (3) Mental dimension: This involves Samādhi. (4) Intellectual dimension: This involves Paññā. The social capital of ethnic communities for creating a peaceful society: (4.1) Human Capital: Knowledge, skills, and inherited traditions. (4.2) Social network capital: Collaboration network of community. (4.3) Physical capital: Wisdom, traditions and culture. (4.4) Natural capital: Natural resources and environment. And (4.5) intellectual and cultural capital: Local wisdom, arts and culture. 2) Innovations for building a peaceful society based on Buddhist principles include: (1) Practicing the five precepts. (2) Following the principles of Sārāṇīya-dhamma, Saṅkhāru-vatthu, and Brahmavihāra. (3) The threefold training. And (4) awareness of reality, understanding the causes and effects. Innovations for building a peaceful society based on social capital of ethnic communities includes: (1) Traditions and customs. (2) Collaboration Network. (3) Wisdom. (4) Natural resources. And (5) beliefs, rituals. 3) Present innovation for creating a peaceful society through religious and community ceremonies, activities, and traditions. Suggestions:

Government agencies and religious organizations should have serious and continuous activities to promote peace in ethnic communities.

Keywords: Ethnic Communities; Social Capital; Peaceful Social Innovation; Buddhist Principles

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์เป็นประชากรที่มีความมั่นคงของมนุษย์ต่ำกว่ากลุ่มอื่น เนื่องจากข้อจำกัดด้านสิทธิและสถานะบุคคล ทำให้มักถูกมองข้ามในการวิเคราะห์แนวโน้มทางสังคมและเศรษฐกิจ พวกเขาถูกผลักให้เป็นชายขอบของสังคมมาอย่างยาวนาน ถูกลดทอนสิทธิความเป็นพลเมืองและสิทธิทางวัฒนธรรม อีกทั้งยังเผชิญความเสี่ยงรอบด้าน ทั้งด้านกฎหมาย เศรษฐกิจ และทรัพยากร แม้ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมารัฐบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ได้ออกนโยบายเพื่อส่งเสริมความมั่นคงของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น การรับรองสิทธิความเป็นพลเมืองและการคุ้มครองวิถีชีวิตดั้งเดิม แต่ยังคงมีความท้าทายในการพัฒนาให้กลุ่มชาติพันธุ์มีคุณภาพชีวิตที่ดีพึ่งพาตนเองได้ และคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตน พร้อมก้าวเข้าสู่สังคมในระดับที่เท่าเทียม (ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ชายขอบและแรงงานข้ามชาติ, 2558) คุ้มครองสิทธิชุมชน วิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยบนพื้นที่ต้นน้ำ หรือพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อให้คนอยู่ร่วมกับป่าได้อย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) แต่พบปัญหาในทางปฏิบัติอีกมาก และคาดว่าจะยังเป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงน้อยที่สุดในอีกสิบปีข้างหน้า นำไปสู่การร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อให้เกิดการรับรองสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต หรือกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและอนุรักษ์วิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์ อันจะทำให้ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีสิทธิเสรีภาพ มีสิทธิในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มรดกทางวัฒนธรรมที่มีชีวิต และการอนุรักษ์วิถีชีวิตของตนเองเกิดสังคมเข้มแข็งและความสันติสุข

จังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นเมืองแห่งกลุ่มชาติพันธุ์ เพราะมีภายในจังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จำนวน 10 กลุ่ม กะเหรี่ยง, ม้ง (แม้ว), เมี่ยน (เย้า), ลีซู (ลีซอ), ลาหู่ (มูเซอ), อาข่า (อีเก้อ), ลัวะ, ถิ่น, ขมุ และมลาบรี (ผิทองเหลือง) และมีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 269,182 คน (ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ, 2559) แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในเชียงใหม่ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์แต่ละกลุ่มต่างก็มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิปัญญาเฉพาะตน เชียงใหม่เป็นเมืองที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยมีจุดแข็งอยู่ที่สภาพภูมิสังคมซึ่งเป็นภูเขาสูง ทัศนียภาพสวยงาม อากาศเย็นสบาย มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ เป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวต่างชาติในแต่ละปีจำนวนมาก ในปี 2563 เชียงใหม่ ได้รับการจัดอันดับให้เป็นเมืองที่น่าอยู่ที่สุดในโลก อันดับ 2 (ผู้จัดการออนไลน์, 2563)

นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ส่วนหนึ่งมาเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้น การสร้างสังคมสันติสุขในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์โดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ จะทำให้ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่มีความเข้มแข็งทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม สอดคล้องกับแผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ.2561-2565 ที่กำหนดนโยบายการเสริมสร้างความมั่นคง ความปลอดภัย และความสงบสุขของประชาชน และแผนพัฒนาภาคเหนือ พ.ศ. 2560-2565 การพัฒนาภาคเหนือสู่ความ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” (สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่, 2561) มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการสร้างชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดสังคมสันติสุข โดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้เชียงใหม่ยังคงเป็นเมืองที่น่าอยู่ในระดับนานาชาติ เป็นเมืองที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางนิเวศทางวัฒนธรรมที่สำคัญ มีความหลากหลายและความเข้มแข็งทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

การสร้างชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดเป็นสังคมสันติสุข สามารถนำไปสู่การพัฒนาความมั่นคงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ และความเข้มแข็งแก่ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจากงานวิจัยของชนาภา ศรีวิสิธน์ และคณะ (2560) พบว่า มิติการให้ด้วยการรวมกลุ่มกันสร้างกาแพดอยช้างให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรมและเสมอภาคมิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน และมิติทำที่การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจเชื่อมั่นด้วยความอบอุ่นเอื้อเฟื้อและงานวิจัยของชวติ โกศล (2560) พบว่า ในการรวมตัวของประชาชนในท้องถิ่น ทำให้เกิดพลังของกิจกรรมทางด้านการเมืองในการต่อรอง ใช้พลังของการรวมตัวของชาติพันธุ์ ขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ ของรัฐร่วมกับคนในท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ในทางเศรษฐกิจ โดยมีเป้าหมายนำวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางพัฒนาเป็นพื้นฐานต่อยอด ในเรื่องของสังคม คือการสร้างความเข้มแข็ง ความอบอุ่น สร้างความสามัคคีในชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมหล่อหลอม เป็นการสร้างรายได้และสามารถยึดเป็นอาชีพหลักและเสริม ซึ่งนำวัฒนธรรมไปผนวกกับเรื่องเศรษฐกิจ สร้างให้เป็นเมืองของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มีการวางแผนบริหารจัดการ โดยอาศัย “วัฒนธรรมรากฐาน” นอกจากนั้นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการสร้างสังคมสันติสุข และการเห็นคุณค่าของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน ชุมชนมีแนวคิดที่จะต่อยอดสร้างฐานวิถีชีวิตชุมชน ซึ่งจะ使人ในชุมชนเชื่อมั่นว่าตนเองมีศักยภาพที่จะทำให้เกิดขึ้นจริงในอนาคต และแนวคิดนี้อาจเป็นแนวทางป้องกันอีกรูปแบบหนึ่งที่ไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรง นำไปสู่สังคมที่มีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

การวิจัยนี้ จะเกิดการมีส่วนร่วมของเครือข่ายชุมชน การสร้างสังคมสันติสุขของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ได้นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เกิดความสันติสุข อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ และเสริมพลังเพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม นอกจากนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้เป็นข้อมูลและ

แนวทางในการกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนา ส่งเสริม สนับสนุน ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ให้เกิดสังคมสันติสุขได้ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์หลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คณะผู้วิจัยศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ เน้นการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านอยู่ในพื้นที่และมีหน้าที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม 1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการมหาวิทยาลัย นักวิชาการชุมชนและท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านกลุ่มชาติพันธุ์ นักวิชาการภาครัฐและเอกชน นักวิชาการทางสังคมและวัฒนธรรม รวมจำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านศาสนา ผู้ทรงคุณวุฒิจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ รวมจำนวน 5 คน และ 3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พระสงฆ์ฆาติการ และสมาชิกภาคีเครือข่ายชุมชน รวมจำนวน 10 รูป/คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัย การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยใช้เครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม

2.1 แบบสัมภาษณ์ (In-Depth Interview) ใช้สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ (1) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ (2) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และ (3) กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน โดยสัมภาษณ์ประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับหลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข และทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข

2.2 การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) และการเสวนาเชิงวิชาการ เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์เกี่ยวกับนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ตอน คือ

3.1 เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด โดยคณะผู้วิจัยอาศัยหลักการสร้างแบบสัมภาษณ์จากแหล่งข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากการแบบสอบถามเพื่อที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน จำนวน 20 รูป/คน

3.2 การตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างนี้ คณะผู้วิจัยใช้วิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (face validity) โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือจำนวน 3 คน ตรวจสอบแบบสัมภาษณ์ ปรับปรุงแก้ไขสำนวนภาษา ตัดทอนเพิ่มเติมสำนวนภาษาในแต่ละประเด็น ปรับปรุงตามความเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ

4. การพิจารณาเพื่อรับรองจริยธรรมการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ส่งเครื่องมือการวิจัยเพื่อให้คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตรวจพิจารณา และออกใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย สำหรับนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนต่อไป

5. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus group) ตามประเด็นที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 การสัมภาษณ์ (Interview) คณะผู้วิจัยดำเนินการลงพื้นที่สัมภาษณ์ในพื้นที่ จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านวิชาการ จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 คน กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ชุมชน จำนวน 10 คน การสัมภาษณ์จะเป็นการนั่งสนทนาเป็นรายบุคคล และในชุมชนกลุ่มต่าง ๆ จะดำเนินการให้เหมาะสม

5.2 การสนทนากลุ่ม (Focus group) คณะผู้วิจัยจัดเวทีสนทนากลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ในประเด็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิดด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์ สรุปจากแบบสำรวจ และการสัมภาษณ์ แล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาดังนี้
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข

1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศีล เป็นหลักธรรมที่คอยควบคุมการกระทำทางกายและวาจา ให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้การดำเนินชีวิตมีความสงบและมีความสุข เจริญก้าวหน้า เป็นแนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพ เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ทะเลาะวิวาท การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม หลักธรรมที่เน้นให้สังคมหรือชุมชนมีความหวังดีต่อกัน ด้วยการกระทำ การพูด และการคิด รู้จักแบ่งปัน เป็นกลาง ซื่อสัตย์ และเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น มีความคิดเห็นถูกต้อง หลักสังคหวัตถุ แนวปฏิบัติสำหรับสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม ด้านกาย วาจา ใจ เกิดความรักใคร่สมัคสมานสามัคคี สงบสุข ยึดเหนี่ยวน้ำใจ และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน และพรหมวิหาร ช่วยให้เกิดความสงบและความรักในใจ ปรารถนาดีโดยไม่มีเงื่อนไข เห็นใจ ไม่อิจฉา ดีใจและยินดีในความสำเร็จและความสุขของคนอื่น มีความเป็นกลางการปล่อยวางในความสุขและความทุกข์ของตนเองและผู้อื่น

3) มิติด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม สมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีสติและมีความเห็นอกเห็นใจ เข้าใจและสนับสนุนซึ่งกันและกัน เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุข ให้อภัยลดความตึงเครียดและความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเสริมสร้างการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม

4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา ช่วยพัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ในสิ่งที่จริง ให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสันติสุข การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้สามารถช่วยสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างดี และช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชนเกิดสังคมสันติสุข

ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข มีดังนี้ 1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ประสบการณ์ และขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา สร้างความเข้มแข็ง สร้างความสามัคคีในชุมชน 2) ทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) ได้แก่ เครือข่ายความร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) ได้แก่ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นความสัมพันธ์แนบชิดในระดับเครือญาติ ความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัยและให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน 4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ได้แก่ ความผูกพันกับธรรมชาติ ปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน และการพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติก่อให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน สร้างความสามัคคีของชุมชนชาติพันธุ์ และ 5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) เป็นเครื่องมือสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนมี

จุดมุ่งหมายสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในชุมชนในชุมชน และมุ่งเน้นการสร้างสังคมสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนา ประกอบด้วย 1) มิติด้านกายภาพ การสร้างสันติสุขด้วยการปฏิบัติศีล 5 2) มิติด้านสังคม การสร้างสันติทางสังคมด้วยหลักสาราณียธรรม สังคหวัตถุ และพรหมวิหาร 3) มิติด้านจิตใจ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยใช้ปัญญาเป็นแกน และ 4) มิติด้านปัญญา พัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ตามความเป็นจริง สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชน

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) คือ ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทักษะ ประสบการณ์ และขนบธรรมเนียม 2) ทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) คือ เครือข่ายความร่วมมือ 3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) คือ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม 4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน และ 5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) เครื่องมือสำคัญใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การนำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ควรนำเสนอผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กิจี (การผูกข้อมือเพื่อเรียกขวัญ) พิธีกรรมนี้คนในชุมชนจะมารวมกันมีการสืบทอดผู้ข้อมือรับขวัญในวันขึ้นปีใหม่ และมีกิจกรรมการทำบุญร่วมกัน นอกจากนั้น ควรนำเสนอผ่านประเพณี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น

ภาพ 1 นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุข

อภิปรายผลการวิจัย

สังเคราะห์นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่

1. นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนา พบว่า

1) มิติด้านกายภาพ ได้แก่ ศีล เป็นหลักธรรมที่คอยควบคุมการกระทำทางกายและวาจาให้ถูกต้องและเป็นไปตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้ชีวิตมีความสงบและมีความเจริญก้าวหน้า แนวทางการปฏิบัติขั้นพื้นฐานระหว่างคนในสังคม ไม่ละเมิด เคารพในสิทธิเสรีภาพ ไม่ทะเลาะวิวาทดำเนินชีวิต การพัฒนาจิตใจ และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2558) ได้กล่าวว่า ศีล 5 มีไว้ป้องกันไม่ให้คนกลัว กล่าวคือ (1) ไม่โหดร้าย (2) ไม่มือไว (3) ไม่ใจเร็ว (4) ไม่พูดปด (5) ไม่หมดสติ เป็นบทสรุปของศีล 5 กับสันติวิธี

2) มิติด้านสังคม ได้แก่ สาราณียธรรม หลักธรรมที่เน้นให้สังคมหรือชุมชนมีความหวังดีต่อกัน ด้วยการทำ พูด คิด รู้จักแบ่งปัน เป็นกลาง ซื่อสัตย์และเสียสละเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นมีความคิดเห็นถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของไตรรัตน์ ธนะประกอบภรณ์และพระศรีวินยาภรณ์ (2562) ได้ศึกษา การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการสร้างสันติประชาคม ได้แก่ หลักสาราณียธรรม หลักอปริหานิยธรรม เป็นหลักเชื่อมความเมตตา ความสามัคคีของคนในสังคมเข้าด้วยกันและหลักอภัยทาน เป็นหลักที่ใช้ระงับความขัดแย้ง

สังคหวัตถุ แนวปฏิบัติสำหรับสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีของคนในสังคม ด้านกาย วาจา ใจ เกิดความรักใคร่สมัคสมานสามัคคี สงบสุข ยึดเหนี่ยวน้ำใจ และเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทรรุ่ง เขียวบุญจันทร์ และคณะ (2563) ได้ศึกษา ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองกวาง ตำบลคลองกวาง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่า ชุมชนสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองกวางได้นำหลักสังคหวัตถุไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน สังคม และวัฒนธรรม การอยู่ร่วมกันในชุมชนจึงต้องช่วยเหลือกันตามหลักสังคมสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ 4 และสอดคล้องกับงานวิจัยของจักรี ศรีจารุเมธีญาณ (2563) ได้ศึกษา หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย พบว่า หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย ได้แก่ ศีล, สังคหวัตถุ, และ พรหมวิหาร การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทยเพื่อให้บรรลุผล คือ การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้คุณค่า/ความสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้มีความพยายามศึกษาทำความเข้าใจการนำไปใช้ปฏิบัติอย่างถูกต้องและถ่ายทอดแบ่งปันชักชวนให้ปฏิบัติตามแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย

พรหมวิหาร ช่วยให้เกิดความสงบและความรักในใจ ประารถนาดีโดยไม่มีเงื่อนไข เห็นใจ ไม่อิจฉา ดีใจและยินดีในความสำเร็จและความสุขของคนอื่น และมีความเป็นกลางและการปล่อยวางในความสุขและความทุกข์ของตนเองและผู้อื่น เป็นแนวปฏิบัติการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน

สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในสังคม สร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุทรวิชานวัตร และคณะ (2565) ได้ศึกษา การพัฒนาการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า กระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ โดยยึดหลักนิติธรรม หลักยุติธรรม หลักเมตตาธรรม มีการตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยไม่ใช้ความรุนแรง สร้างความเชื่อมั่นและความเข้าใจกันเพื่อสร้างสังคมในชุมชนให้เกิดความรัก ความปรองดอง และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการใช้หลักกรรมทางพระพุทธศาสนาในการปรองดอง เช่น หลักอปริหานิยธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหาร 4 เป็นต้น

3) มิติด้านจิตใจ ได้แก่ สมาธิ มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม สมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความเครียด สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี มีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีสติ เห็นอกเห็นใจ เข้าใจ และสนับสนุนซึ่งกันและกัน ให้อภัยลดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพื้นฐานในการเสริมสร้างการสร้างสันติสุขในระดับบุคคลและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนชัย ปันธิยะ (2563) ได้ศึกษา ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา: วิถีชีวิตและการประยุกต์ใช้ของชุมชนชาวยุโรปในจังหวัดเชียงใหม่ การนำภูมิปัญญาพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติของชุมชนไทใหญ่ พบว่า ชุมชนไทใหญ่ได้อบรมตนเอง พัฒนาชีวิต ตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ส่งผลให้ชุมชนไทใหญ่ เป็นชุมชนที่อยู่กันอย่างสันติ เอื้อเพื่อแบ่งปัน

4) มิติด้านปัญญา ได้แก่ ปัญญา ช่วยพัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ในสิ่งที่เป็นอย่างจริงให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าใจชีวิตในแง่มุมที่ลึกซึ้งขึ้น และสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและสันติสุข การปฏิบัติตามหลักธรรมเหล่านี้สามารถช่วยสร้างสันติสุขทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยการทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเป็นไปอย่างดี และช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในชุมชนเกิดสังคมสันติสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษา แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง พบว่า และมิติเท่าที่การวางตนที่ทำให้ผู้ได้รับความช่วยเหลือหรือผู้มาเยือนมีความประทับใจ เข้าใจกันด้วยความอบอุ่น เอื้อเพื่อ กลายเป็นเอกลักษณ์ชุมชนสันติสุข

2. ทูทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข พบว่า ชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์มีทุนทางสังคม ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และขนบธรรมเนียมที่สืบทอดกันมา แสดงถึงความเข้มแข็งในความร่วมมือ สร้างความสามัคคีในชุมชน 2) ทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) เครือข่ายความร่วมมือ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สื่อสารที่สะท้อนมุมมอง วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ 3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม สะท้อนถึงความสัมพันธ์ในระดับเครือญาติและความสามัคคีของคนในชุมชนแบบพึ่งพาอาศัย เอื้ออาทร และให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของชนาภา ศรีวิสรณ์ และคณะ (2560) ได้ศึกษา แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี: กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแฟดอยช้าง พบว่า การรวมกลุ่มกันสร้างกาแฟดอยช้าง

ให้มีคุณภาพ แบ่งปันความรู้ ให้โอกาสและกำลังใจ ให้ความยุติธรรมและเสมอภาค มิติการสื่อสารมีการพูดคุยกันแบบตรงไปตรงมา ไม่หลอกลวง ใช้สัจจะเป็นที่ตั้ง, มิติการบำเพ็ญประโยชน์ ทุกคนมุ่งสร้างทำเพื่อส่วนร่วม ผลประโยชน์ทั้งหมดเป็นของพี่น้องบนดอยทุกคนเป็นเจ้าของร่วมกัน 4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ความผูกพันกับธรรมชาติ ปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน และการพึ่งพิงใช้ประโยชน์จากความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติก่อให้เกิดกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ สร้างความสามัคคีระหว่างคนในชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนาภา ศรีวิสรณ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2563) ได้ศึกษา กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย พบว่า กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการ เป็นกระบวนการที่อยู่ภายใต้หลักการ 6 คือ 1) การแบ่งปัน 2) การให้กำลังใจ 3) ความหวังดี 4) การให้ความช่วยเหลือ 5) การไม่เบียดเบียน 6) การยึดมั่นในข้อตกลง อันนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการ ที่เห็นเป็นรูปธรรมของการทำกิจกรรมร่วมกันคือ 1) เกิดกิจกรรมตามประเพณีที่มาช่วยเหลือกัน 2) เกิดชุมชนแห่งการแบ่งปันเป็นกิจวัตร และ 3) เกิดกิจกรรมการสานเสวนาและประชุมชี้แจงกฎ กติกา มารยาท 5) ทุนภูมิปัญญา และวัฒนธรรม (Cultural Capital) เครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน มีจุดมุ่งหมายสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ระหว่างคนในชุมชน และมุ่งเน้นการสร้างสังคมสันติสุขและการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย (1) มิติด้านกายภาพ การสร้างสันติสุขด้วยการปฏิบัติศีล 5 (2) มิติด้านสังคม การสร้างสันติทางสังคมด้วยหลักสาราณียธรรม สังคหวัตถุ และพรหมวิหาร (3) มิติด้านจิตใจ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยใช้ปัญญาเป็นแกน และ (4) มิติด้านปัญญา พัฒนาความรู้และการตระหนักรู้ในสิ่งที่จริง ให้สามารถตัดสินใจได้ถูกต้อง เข้าใจเหตุและผลของเหตุการณ์ต่าง ๆ ผ่านกิจกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พูนศักดิ์ กมล และ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี (2566) ได้ศึกษา อุดมการณ์และกระบวนการการเสริมสร้างสังคมสุวิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ พบว่า มีกระบวนการในการนำหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้าง สังคมสุวิถีชีวิตใหม่ของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิใช้ ศีล 5 คือ การนำศีล 5 ไปใช้ในชีวิตรประจำวัน เป็นสัญญาประชาคมในกลุ่มจิตอาสา และสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมการดำเนินชีวิตในสังคมเพื่อให้สังคมในสถานการณ์ปัจจุบันเกิดความสงบสุข มีสาราณียธรรม 6 คือ การปฏิบัติตน ประพฤติสุจริตในสิ่งที่ตั้งมอย่างสม่ำเสมอ มีความปรารถนาดีต่อผู้อื่น เป็นแนวปฏิบัติให้มีความสำนึกรับผิดชอบตนเอง ครอบครัว และสังคม ด้วยสติ สัมปชัญญะพร้อมมีจิตอาสาให้ความร่วมมือกับสังคม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูอัมพวันพิทักษ์ (2565) ได้ศึกษา รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา พบว่า หลักพุทธธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข มี 3 หมวดคือ (1) หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเป็นข้อทองคล้องใจ

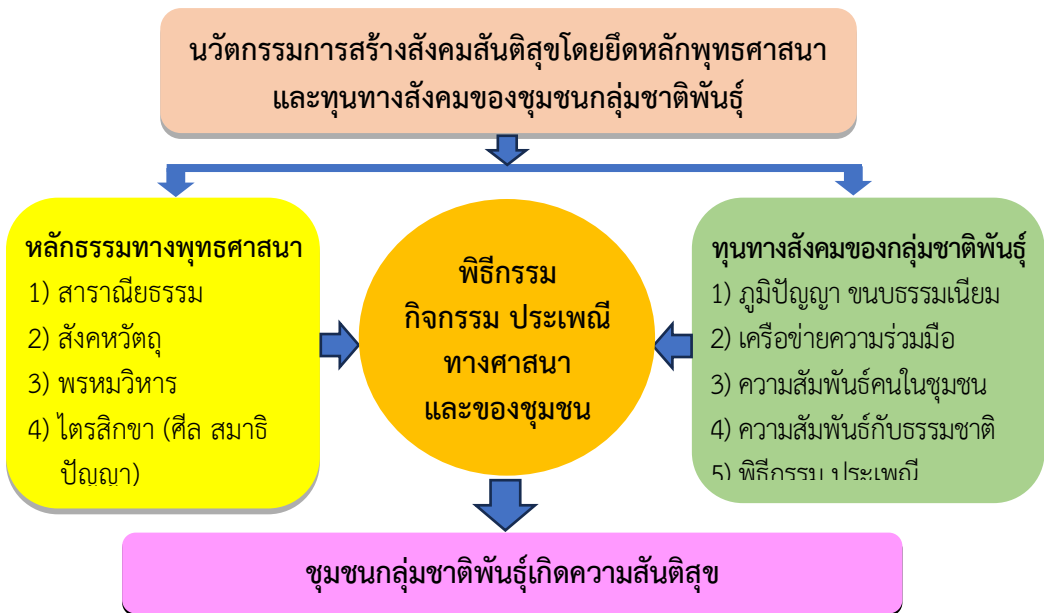
(2) หลักพรหมวิหาร 4 สำหรับผู้ใหญ่ปกครองผู้น้อย (3) หลักศีล 5 เป็นหลักประกันชีวิตให้เกิดความสุขแบบยั่งยืน รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี

นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยใช้ทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ประกอบด้วย 1) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทักษะ ประสพการณ์ และขนบธรรมเนียม 2) ทุนเครือข่ายสังคม (Social Capital) เครือข่ายความร่วมมือ 3) ทุนกายภาพ (Physical Capital) ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม 4) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน และ 5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม (Cultural Capital) ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และภูมิปัญญา เครื่องมือสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุตินันต์ สะสอง และคณะ (2562) ได้ศึกษา การบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า 1) มิติทางศาสนา ชาวดอยแสงมีความเชื่อในพระพุทธศาสนาผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิมในเรื่องผี และมีประเพณีพิธีกรรมตามความเชื่อทางพระพุทธศาสนาและความเชื่อเรื่องผีอย่างต่อเนื่อง 2) มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านดอยแสงมีทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ สวยงาม เหมาะสมกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงอนุรักษ์ 3) มิติทางวัฒนธรรม ชาวดอยแสง มีการรักษาวิถีวัฒนธรรม และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านประเพณีและพิธีกรรมสืบทอดต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง แต่มีบางวัฒนธรรมที่เริ่มเลือนหายไป ซึ่งภาครัฐควรเข้ามาช่วยฟื้นฟู เพื่อให้ชุมชนรักและหวงแหนในวัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่า

3. การนำเสนอนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ควรนำเสนอผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กิจี (การผูกข้อมือเพื่อเรียกขวัญ) คนในชุมชนจะมารวมกัน มีการสืบทอดจากผู้ช้อมือรับขวัญในวันขึ้นปีใหม่ และกิจกรรมการทำบุญร่วมกัน นอกจากนั้น ผ่านประเพณี วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดารณี ธัญญสิริ และคณะ (2564) ได้ศึกษา การสื่อสารเพื่อสร้างความสมานฉันท์ตามโครงการบูรณมัยสันติสุขเก่าดี พบว่า แนวทางการพัฒนาการสื่อสารเพื่อสร้างความสมานฉันท์ ต้องยอมรับในความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันของผู้ส่งสารและผู้รับสาร การกำหนดประเด็นเนื้อหาต้องตรงกับเป็นความจริง มีประโยชน์ต่อคนในชุมชน เป็นไปตามวิถีชุมชน และรูปแบบการสื่อสารเพื่อสร้างความสมานฉันท์ ควรใช้รูปแบบการสานเสวนาใช้หลักศาสนาเป็นแนวทางและการสื่อสารผ่านประเพณี วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

จากคณะผู้วิจัยได้ค้นพบและขอเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญในการรับรองนวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ ได้ตั้งแผนภาพดังนี้

ภาพ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพ นวัตกรรมที่จะสามารถสร้างสังคมสันติสุขของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ได้ ต้องยึดหลักธรรมทางพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วยหลักสาราณียธรรม สังคหวัตถุ พรหมวิหาร และหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วย ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียม เครือข่ายความร่วมมือของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน ระหว่างคนกับธรรมชาติ และ พิธีกรรม ประเพณีต่าง ๆ ของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ โดยผ่านพิธีกรรม กิจกรรม และประเพณีต่าง ๆ ทางศาสนาและชุมชน จะไปสู่ความสันติสุขของชุมชน

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษา เรื่อง นวัตกรรมการสร้างสังคมสันติสุขโดยยึดหลักพุทธศาสนาและทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ได้หลักพระพุทธศาสนาสำหรับสร้างสังคมสันติสุข (1) ด้านกายภาพ การสร้างสันติสุขด้วยการปฏิบัติศีล 5 (2) ด้านสังคม การสร้างสันติทางสังคมด้วยสาราณียธรรม สังคหวัตถุ และพรหมวิหาร (3) ด้านจิตใจ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา และ (4) ด้านปัญญา พัฒนาความรู้ ตระหนักรู้ และทุนทางสังคมของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์สำหรับสร้างสังคมสันติสุข (1) ทุนมนุษย์ คือ ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ (2) ทุนเครือข่ายสังคม คือ เครือข่ายความร่วมมือ (3) ทุนกายภาพ คือ ภูมิปัญญา ประเพณีและวัฒนธรรม (4) ทุนธรรมชาติ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจัยสำคัญที่สร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิตของชุมชน และ (5) ทุนภูมิปัญญาและวัฒนธรรม คือ ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญา เครื่องมือสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานภาครัฐควรมีการสนับสนุนให้กลุ่มชาติพันธุ์การเรียนรู้ความสำคัญของประเพณีวัฒนธรรมที่ก่อเกิดความสามัคคีในชุมชนในแนวทางที่เหมาะสม

1.2 องค์กรสงฆ์ควรมีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติสุขโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมวันสำคัญต่าง ๆ ทางพระพุทธศาสนาแบบมีส่วนร่วม โดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดรูปแบบกิจกรรม

1.3 ควรสร้างเครือข่ายชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างชุมชนสันติสุขอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยศึกษาการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อช่วยในการจัดการความขัดแย้งของชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์

2.2 ควรศึกษาวิจัยการสร้างความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุขของกลุ่มชาติพันธุ์

2.3 ควรศึกษาวิจัยข้อเสนอเชิงนโยบายการจัดการความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์โดยใช้ทุนทางสังคมของกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

จักรี ศรีจารุเมธีญาณ. (2563). หลักพุทธธรรมแนววิถีการดำรงชีวิตของชาวพุทธในสังคมไทย.

วารสารปัญญา, 27(1), 27-36.

จันทร์รุ่ง เขียวบุญจันทร์, พระครูโกศลธรรณกิจ และอุทัย เอกสะพัง. (2563). ศึกษาวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในสังคมพหุวัฒนธรรมชุมชนคลองกวาง ตำบลคลองกวาง อำเภอนาหวี จังหวัดสงขลา. *วารสารมหาจุฬานาครธรรมศาสตร์*, 7(7), 399-409.

ชนาภา ศรีวิสรณ และพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2563). กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 92). 481-493.

ชนาภา ศรีวิสรณ, พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ และชนทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2560). แนวทางการเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตามหลักพุทธสันติวิธี : กรณีศึกษาชุมชนชาวไร่กาแปดดอยช้าง. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 6(พิเศษ), 144-158.

ขวดี โกศล. (2560). เรื่องการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย. *Journal of Administrative and Management*, 6(2). 64-73.

ชุตินันต์ สะสอง, นิพนธ์ คำพา และสัญญา สะสอง. (2562). การบูรณาการทุนทางสังคมเชื่อมโยงเส้นทางการค้าชายแดนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะยาบ้านดอยแสง จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยแม่โจ้*, 1(2), 47-59.

- ดารณี ธัญญสิริ, วิยาธร ท่อแก้ว และสุภาภรณ์ ศรีดี. (2564). การสื่อสารเพื่อสร้างความสมานฉันท์ตามโครงการบูรณมรดกสันติสุขเก่าดี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 9(1), 72-83.
- ไตรรัตน์ ณะประกอบภรณ์ และพระศรีวินยาภรณ์. (2562). การสร้างสันติประชาคมตามแนวพุทธ *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 15(3), 16-26.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2563). เชียงใหม่คึกคักอันดับ 2 เมืองน่าท่องเที่ยวที่สุดในโลก. Condé Nast Traveler. สืบค้นเมื่อ 25 ธันวาคม 2567, จาก <https://mgronline.com/uptodate/detail/9630000105120>
- พระครูสมุทรวิชานวัตร, พระปิฎกโกศล และพระครูธรรมธัชไพบูลย์ ญาณวิบุโล. (2565). การพัฒนาการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของชุมชน ตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 9(1), 1-10.
- พระครูอัมพวันพิทักษ์. (2565). รูปแบบหมู่บ้านสันติสุข 9 ดี ตามแนวทางพระพุทธศาสนา. *วารสาร มจร การพัฒนาลังคม*, 7(1), 321-332.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2558). *เอกสารประกอบการบรรยายรายวิชาพุทธสันติวิธี (Buddhist Peaceful Means)*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พูนศักดิ์ กมล และพระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี. (2566). อุดมการณ์และกระบวนการการเสริมสร้างสังคมสู่วิถีชีวิตใหม่ตามหลักพุทธธรรมของเครือข่ายจิตอาสาจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารพุทธมคค์*, 8(1), 87-95.
- ระบบสารสนเทศสนับสนุนด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อม. (2559). *ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดเชียงใหม่*. กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567, จาก <https://hhdcclampang.anamai.moph.go.th:8080/hhdcdashboard/frontend/web/ethnics/default/ampur?cw=50>
- ศูนย์อนามัยกลุ่มชาติพันธุ์ ชายขอบ และแรงงานข้ามชาติ. (2558). *แผนแม่บทการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย พ.ศ.2558-2560*. กระทรวงสาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567, จาก <https://hhdc.anamai.moph.go.th/th/master-plan-for-ethnic-development-in-thailand>
- สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2561-2565 ฉบับทบทวนรอบปี พ.ศ. 2565* สาธารณสุข. สืบค้นเมื่อ 27 ธันวาคม 2567, จาก https://www.chiangmai.go.th/managing/public/D12/12D29Apr2022_111048.pdf
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. สำนักนายกรัฐมนตรี. สืบค้นเมื่อ 28 ธันวาคม 2567, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=6420&%20filename=develop_issue